

Ekobrottsmyndigheten
Swedish Economic Crime Authority

Tillsammans mot ekobrott

Anna Lundström, Brottsförebyggande specialist EBM

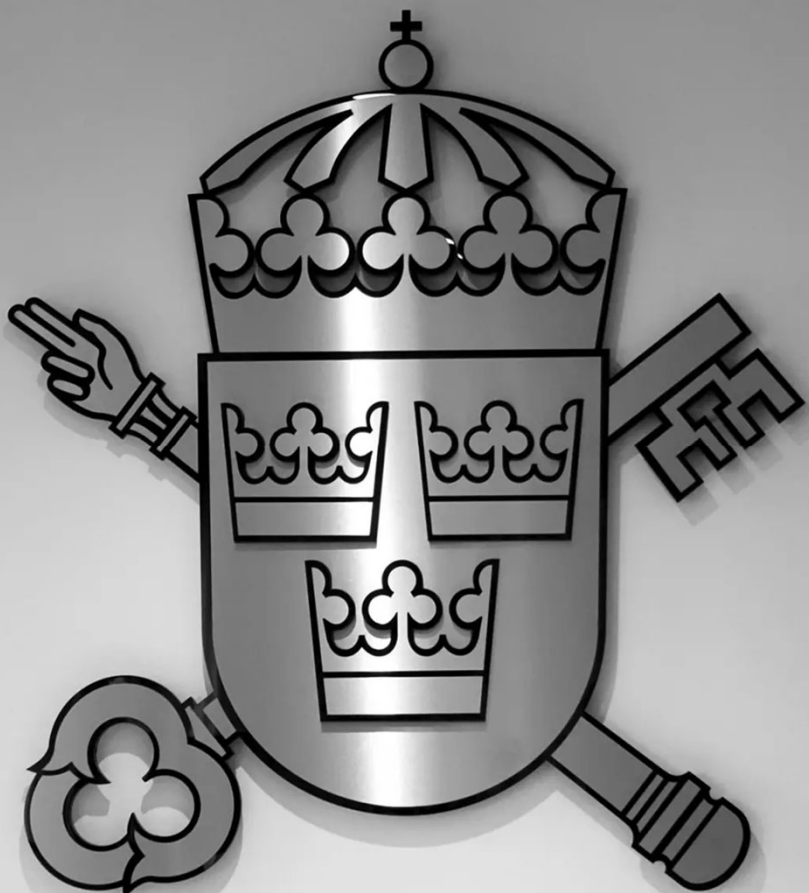
Ekobrottsmyndigheten – Tillsammans mot brott

- En av Sveriges två åklagarmyndigheter.
- Upptäcker, avbryter, utreder och lagför **ekonomiska brott inom näringsverksamhet**. Arbetar även aktivt för att återföra brottsvinsterna.
- Nära och systematisk samverkan med andra myndigheter och ett välutvecklat internationellt samarbete.
- Verksamhetsgrenar:
 - Utredning och lagföring
 - Underrättelseverksamhet
 - Brottsförebyggande verksamhet

Allt arbete ska genomsyras av ett brottsförebyggande perspektiv

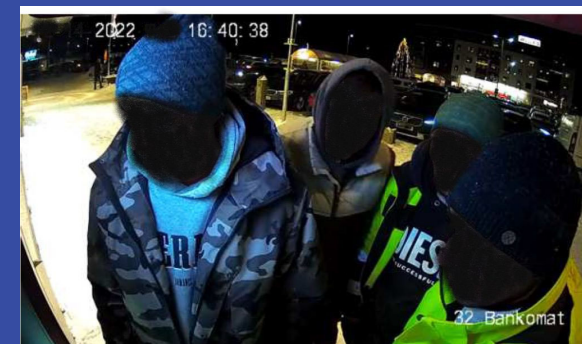
Ekobrottsmyndighetens brottskatalog

- **Brott mot borgenär**
 - bokföringsbrott och oredlighet mot borgenär
- **Brott mot aktiebolagslagen**
 - förbjudet lån och målvakter
- **Brott mot skattebrottslagen**
 - skattebrott och försvårande av skattekontroll
- **Penningtvättsbrott**
 - Penningtvätt och näringspenningtvätt
- **Brott mot lagen om omställningsstöd**
- **Brott mot EU:s finansiella intressen**
- **Annan brottslighet med särskilda krav på kännedom om finansiella förhållanden**

ARBETSLIVSKRIMINALITET

MYNDIGHETSGEMENSAMT REGERINGSUPPDRAG SEDAN 2018

Definition arbetslivskriminalitet

Arbetslivskriminalitet är kvalificerade förfaranden

- som strider mot bestämmelser i författningar eller avtal, och
- som rör arbetslivet.

Vid bedömningen av om ett förfarande är kvalificerat ska särskilt beaktas om förfarandet

- innebär att arbetstagare utnyttjas,
- innebär att konkurrensen snedvrids,
- utförs i organiserad form eller systematiskt, eller
- är av allvarlig eller omfattande karaktär.

Delegation mot arbetslivskriminalitet (Dir 2021:74), 2022-03-31

Samhällets kostnad = 120 – 150 miljarder

- 81- 94 miljarder kr i oredovisade löneinkomster
 - varav **26 miljarder i skatteundandragande** = **direkta brottsvinster** till de inblandade företagen
- arbetsplatsolyckor ca. 20 miljarder kr
- exploatering och människohandel ca.1 miljard kr
- felaktiga ersättningar från Försäkringskassan ca. 0,36-1,4 miljarder kr
- felaktiga utbetalningar av arbetslöshetsersättning ca. 113 miljoner kr
- Ca. 170 000 personer har inte giltiga tillstånd för att arbeta i Sverige

Omfattningen av ekobrott / kriminell ekonomi

- Felaktiga utbetalningar från välfärdssystemet ca 13 - 16 miljarder kronor år 2021
- Bedrägerier ca 5,8 miljarder kronor i brottsvinster år 2022
- Den totala vinsten från narkotikahandeln i första led är ca 1,8 - 2,8 miljarder kronor per år

**Källor: Det svenska tillståndet, En antologi om brottsutvecklingen i Sverige, Amir Rostami, Jerzy Sarnecki, 2022, Myndighetsgemensam lägesbild organiserad brottslighet 2021, 2021-10-19, Rapport; Omfattningen av felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen 2021, ESV 2023:22, Skatteverkets skattefelsrapport, 2020, De dödliga bedrägerierna, Polismyndigheten, NOA, NBC, 2022*

Utveckling av arbetslivskriminaliteten

- Inget nytt fenomen för EBM
- Vanligast inom identifierade riskbranscher.
- Olika sårbarheter utnyttjas beroende på vilken bransch det gäller.
- Handlar om allt från enklare regelbrott till organiserad ekonomisk brottslighet.
- Kopplingar till olika kriminella grupperingar i Sverige och utomlands.

Det är snarare sårbarheter i svenska regelverk, lagstiftning och avsaknad av kontroll, än branschen i sig, som skapar förutsättningar och därigenom möjliggör för kriminella aktörer att begå brott!

Risker för kommunen kopplat till ekonomisk brottslighet

Riskområden ekonomiska brott

- Tillstånds- och tillsynsverksamhet
- Upphandling
- Mark och lokaler
- Försäljning av fastigheter
- Bidrag till individer
- Bidrag till föreningar
- Fakturahantering

Riskbranscher

- Bygg,
- Transport, inkl. leveranser kopplade till varuinköp
- Lokalvård
- Gröna näringar
- Tvätterier
- Bilverkstäder
- Restaurang
- Vård och omsorg

Multikriminalitet – organiserad brottslighet – legala företag

Skattebrott
Bokföringsbrott
Penningtvätt
Svart arbete
Osanna fakturor
Personalliggare
Kassaregister
Utstationering
Utlänningslagen
Falsa individuppgifter

Svenska modellen
Upphandling

Organiserad
ekonomisk
brottslighet

Människo-
exploatering,
arbetsmiljöbrott

Mål:
ekonomisk
vinning

Avtalsbrott,
t.ex. lön och krav
på leverantören

Välfärdsbrott

Handel med arbetstillstånd

Registrerad arbetskraft
Utnyttjande av identiteter
Bidragsbrott och bedrägerier

Osund konkurrens där lagstöd saknas för myndigheter att agera!

Exempel på rättigheter som inte finns i lag men som ofta är reglerade i kollektivavtal är:

- anställningsform
- nivån på löner och ersättningar
- ersättning för övertidsarbete
- ersättning för jour och beredskap
- tjänstepension
- försäkringsskydd (pensions- och olycksfallsförsäkringar)
- ersättning vid sjukdom

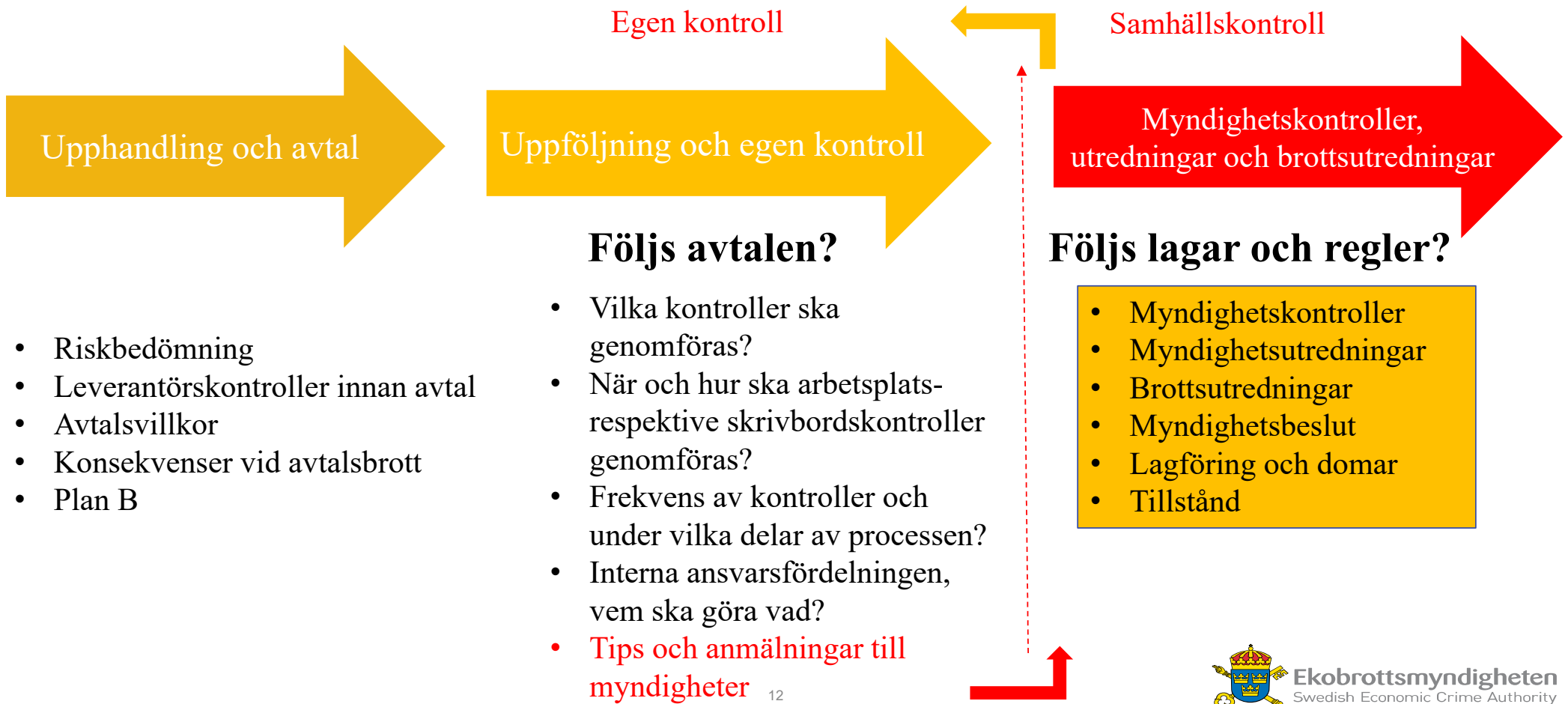
Finns inget kollektivavtal är det viktigt vad som regleras i avtal!

Lagar och regler styr myndigheternas arbete!

Om det saknas både lagregleringar och avtal på ett område så bestämmer arbetsgivaren vad som gäller! Undantaget LOU!

Våra olika roller och vikten av att samarbeta!

Vad är osund konkurrens inom upphandling?

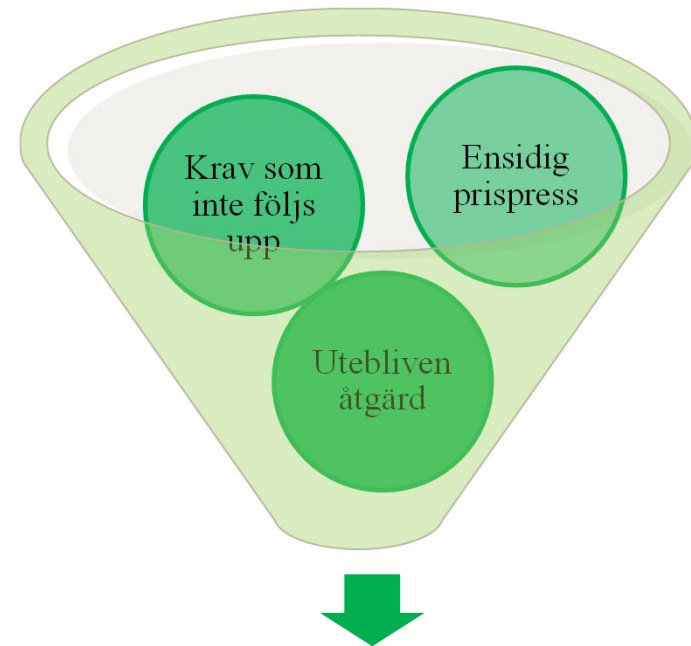
Obligatoriska krav i upphandling

Skatter och avgifter

Allvarligt fel i yrkesutövningen som gör att leverantörens redbarhet kan ifrågasättas

Osund konkurrens

FÖRETAG SOM BROTTSVERRKTYG

Myndighetsgemensam lägesbild 2023

A. Den ekonomiska brottsligheten - ett allt viktigare inslag i organiserad brottslighet

- ❖ Bolag som brottsverktyg
- ❖ Kombination av illegal och legal verksamhet
- ❖ Teknisk utveckling och digitalisering
- ❖ Illegalt förvärvade pengar tvättas för att sedan investeras och omsätts i den legala ekonomin
- ❖ Möjliggörare
- ❖ Välfärdssystemet utnyttjas

Vad innebär det att ett företag används som brottsverktyg?

Skapa en legal fasad

Företag används för att begå brott mot:

- staten och vårt välfärdssamhälle,
- bedrägerier mot kreditgivare, leverantörer, investerare och allmänheten

Företag möjliggör för kriminella att

- distansera sig från brott de begår,
- undvika att bli dömda,
- undvika att bli betalningsskyldiga

Företag används av kriminella för att **tvätta vinster** från annan brottslighet.

Företag används för att **skapa falska individuppgifter** som ger kriminella falska vita inkomster som de kan leva på i samhället.

Brottsverktyg – Målvakter och utnyttjade identiteter

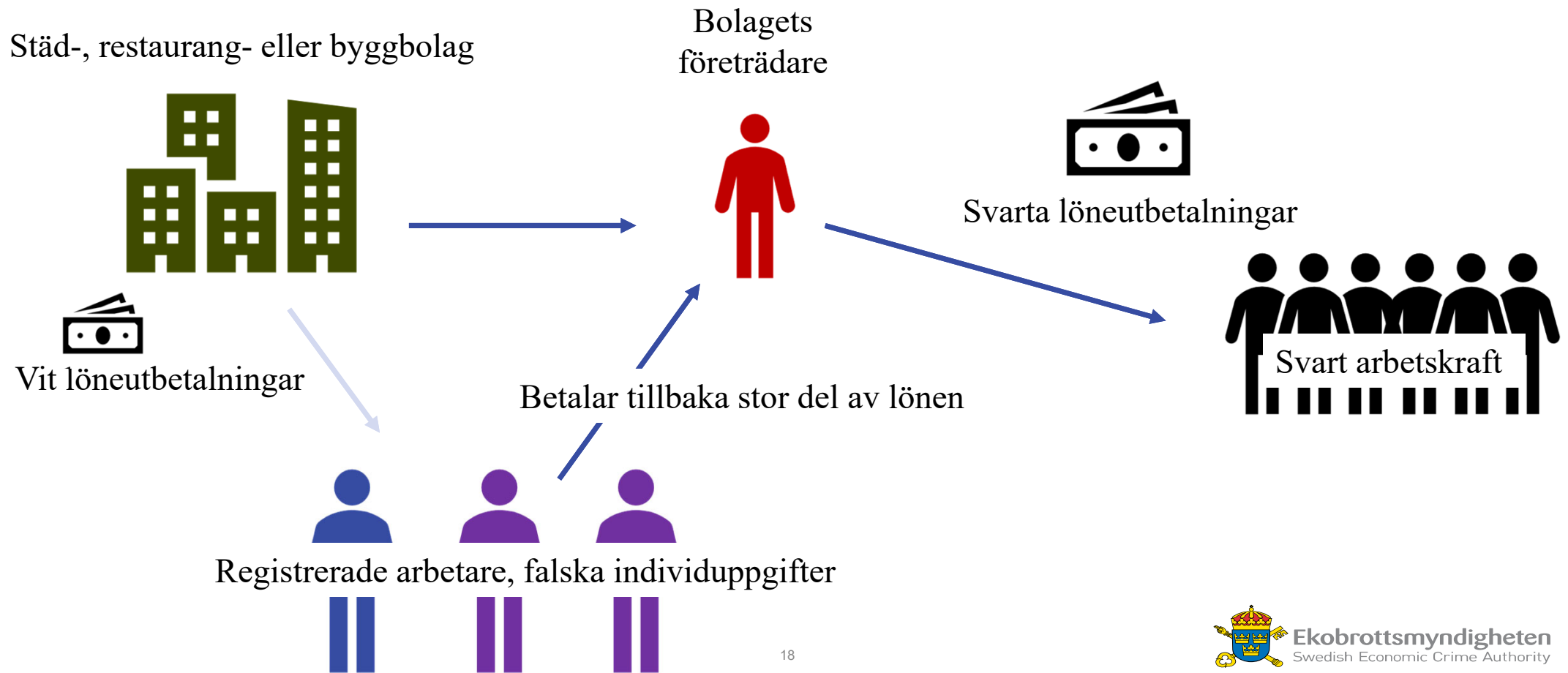
- Marginaliserade personer från t.ex. baltiska staterna och Polen
- Ansöker om invandring till Sverige för gästarbete
- Tilldelas ett svenskt personnummer/samordningsnummer
- Öppnar stort antal bankkonton, bankdoser, BankID
- Registreras som företrädare på svenska aktiebolag hos Bolagsverket
- Identiteten stannar kvar i Sverige men personen åker tillbaks till sitt hemland

Informationsfolder ”Varningssignaler kopplade till målvakter”:

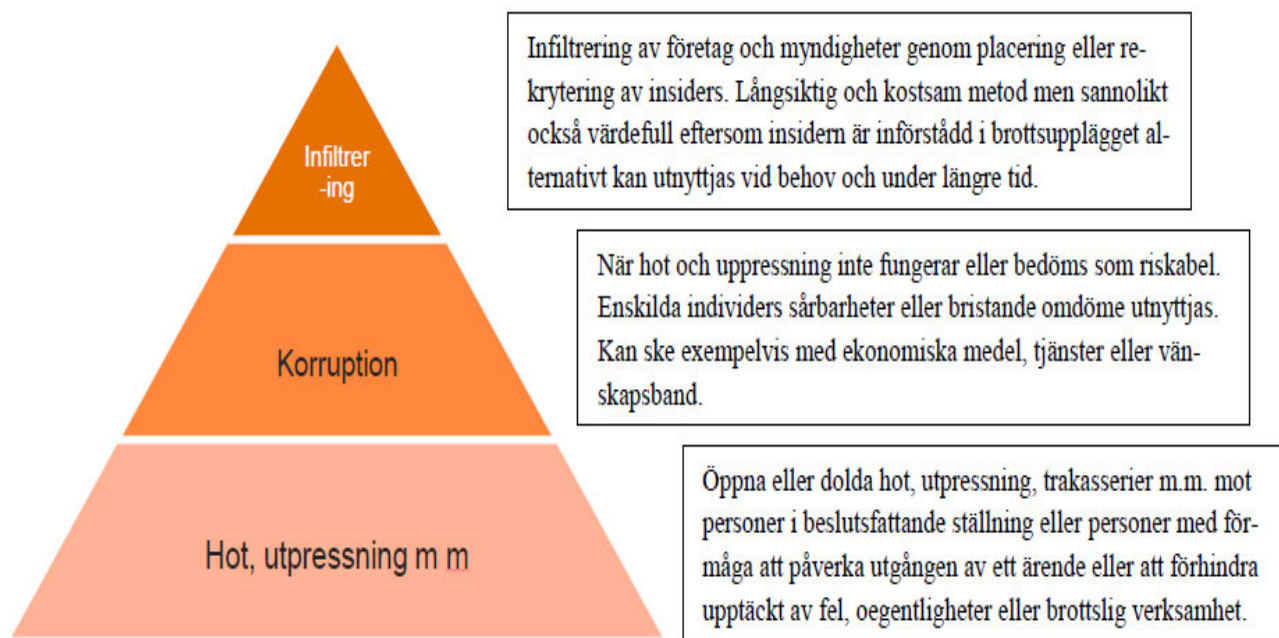
<https://www.ekobrottsmyndigheten.se/wp-content/uploads/2022/11/informationsfolder-malvakter.pdf>

Förslag på åtgärd: Om en företrädare i ett företag har ett samordningsnummer, stäm av med Skatteverket att samordningsnumret är aktivt och om identiteten är styrkt, sannolik eller osäker. Skatteverket får inte själva informera banker om falska identiteter. Kontrollera mot Bolagsverkets register om identiteten finns i fler företag/register. *OBS! Ny lag från 1 september 2023*

Utnyttjande av utländsk arbetskraft

Otillåten påverkan och korrupktion

Figur 2. Olika former av otillåten påverkan. Ju högre upp i pyramiden, desto mer resurskrävande och långsiktig strategi krävs från avsändarens sida.

Otillåten påverkan

- ❖ Otillåtet påverkan sker mot medarbetare inom kommunal och statlig förvaltning, politiska organ, på lokal och nationell nivå och det privata näringslivet
- ❖ Insiders inom banker, myndigheter och låneinstitut

INVESTERINGAR I NORRA REGIONEN

RISKER FÖR EKONOMISK BROTTSLIGHET OCH ARBETSLIVSKRIMINALITET

Samhällsomvandlingen i norra regionen

- Inledningsvis koncentrerat till Norr- och Västerbotten
- Nya projekt i Jämtland och Västernorrland
 - Nybyggnad av industri
 - Nybyggnad av vindkraftverk
 - Nybyggnad av bostäder
 - Nybyggnad och ombyggnad av infrastruktur etc.
- Sammantaget investeringar om uppskattningsvis ca. 1 500 miljarder kronor under 20 år i norra regionen

Vad lockar den oseriösa aktören?

Drivkraft:
ekonomisk
vinning

- Stora summor pengar i omlopp
- Mängden projekt
- Brist på arbetskraft
- Begränsade möjligheter till kontroll
- Krav på snabba investeringar

Vid stora etableringar och samhällsomvandlingar finns krav på företag att komma igång snabbt för att kunna producera till varje pris

Helheten attraherar - drivkraften är att tjäna pengar!

Om **2 %** av dessa investeringar går till svart arbetskraft, stölder, mutor, bedrägerier osv så har den otroligt positiva satsningen bidragit till att oseriösa och kriminella aktörer kan tillgodogöra sig brottsvinster på **30 miljarder, dvs 1,5 miljard per år...**

I andra dialoger pratade ett stort bolag i regionen om att man kunde uppskatta överfakturering, stölder, mm till minst 5% av omsättningen.

Vad är Er bild?

Risker för brottslighet vid snabba samhällsförändringar - ett regionalt perspektiv!

- Vad är myndigheter och andra aktörers verksamheter **dimensionerade** för?
- Hur **många beslut** måste **skyndsamt** tas i kommuner, länsstyrelser osv?
- **Hur många** underleverantörer vill in och tjäna snabba pengar?
- **Tål ett projekt**, stort eller litet, **en försening**?

Olika investeringar har olika risker som kräver olika åtgärder

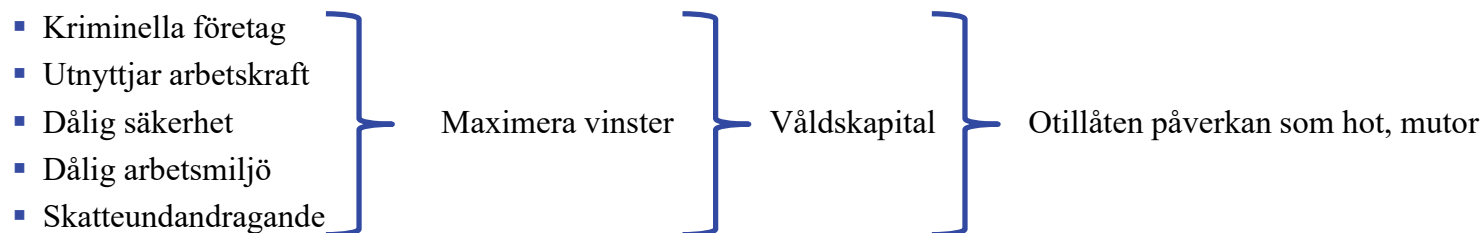
1. Strategiska investeringar
2. Statliga satsningar
- 3. Kommunala investeringar**
4. Privata investeringar
5. Övrig brottslighet

Företaget H2 Green Steels 500 hektar stora markområdet i Norra Svartbyn jmför med Kungsholmen som är 12 hektar

Problem kopplat till de stora industrietablerna i norra regionen

- Stora entreprenader har inneburit att 1000-tals bolag kontrakteras i olika led vilket har medfört:
 - Svårt för beställare och huvudentreprenörer att hålla kontroll över vilka företag de gör affärer med
 - Stora problem med ue-led, svårt att få överblick över de bolag som finns på plats och deras plats i respektive ue-kedja
 - Ingen kunskap om vilka som egentligen utför arbetet åt dem på plats eller vilka de egentligen betalar till
- Fokus på att snabbt få igång projekten i kombination med för stort fokus på att pressa priser leder till att:
 - Underentreprenörer tvingas kapa kostnader genom att själva bryta mot regler eller ta in företag under sig som gör det

Ett internationellt perspektiv - Frågor att ställa sig?

- ❑ Innebär denna exploatering, etablering eller investering att kommunen, dess samhällsinvånare och företagarna i regionen gynnas?
- ❑ Kommer arbetena att ske under sunda förhållanden? Gynnas det fria företagandet? Ökar antalet arbetstillfällen för kommunens invånare? Eller flygs de in? Vad står i avtalen egentligen?
- ❑ Geografin – Är det utländska investerare som vill köpa och exploatera marken eller köpa fastigheten? Ligger området med den utländska investeringen i område som är intressant för Sverige ur ett säkerhetspolitiskt perspektiv?
 - Gynnas Sverige av ökad utländsk närvaro i området?
 - Gynnas Nato av ökad utländsk närvaro i området?
 - Gynnas kommunen och dess varumärke av ökad utländsk närvaro?

Vem står bakom företaget? Hur finansieras affären? Var kommer pengarna ifrån? Har köparen råd att genomföra affären? Vad händer vid en konkurs? Vem tar ansvar när de ansvariga återfinns långt utanför landets gränser?

Skatteverkets krav:

Låt kinesiska staten betala

LULEÅ. Skatteverket vill stoppa rekonstruktionen av Markbygden Ett, Sveriges största vindkraftspark. Förlusterna bör täckas av kinesiska staten, som äger det skuldtyngda bolaget, anser myndigheten.

Publicerad: 8 januari 2024, 15:22

6 miljarder kronor

Så mycket uppgår Markbygden Etts skulder till.

För Hästkullens vindkraftpark mellan Viksjö och Timrå, har varje intjänad omsättningskrona lett till två förlustkronor. Med ett eget kapital på 50 000 kr har bolaget Nysäter Wind* skulder på över 5,2 miljarder.

*Parken ägs via Nysäter Wind AB av bla. Tyska energijätten RWE

SUNDSVALLS TIDNING

Kinesisk vindkraft i Sundsvall riskerar haveri

22 december 2023

Det beskrivs som en rysk docka.

Företag som ägs av företag som ägs av företag – och längst in ett kinesiskt kärnkraftbolag.

Nu varnar forskaren Christian Sandström* för ett hotande vindkraftshaveri i skogarna väster om Sundsvall.

Kinesiska staten har ägarintressen i flera vindkraftparker i Sundsvalls kommun och Christian Sandström har granskat Kråktorpets vindkraftpark, väster om Liden...

- Hela projektet är ett finansiellt korthus som kan rasa när som helst....

Enligt Kråktorpets årsredovisning för 2022 omsatte vindkraftsbolaget cirka 51 miljoner och gjorde samma år en förlust på 114 miljoner

- Det är så dåligt att man börjar undra om bolaget slagit svenskt rekord i förlustmarginal, men som man bäddar får man ligga och här är det bäddat för ekonomiskt haveri, säger Christian Sandström.

*Christian Sandström är docent och forskare vid Chalmers och biträdande professor vid Internationella handelshögskolan i Jönköping.

Risker kopplade till en kommuns mark och exploateringsavtal, lokaler och försäljning av fastigheter

- ❑ Korruption och otillåten påverkan kan användas för att få affärsavtal med kommunen.
 - ❑ Företags köp/försäljning och uthyrning av fastigheter och mark kan användas för att tvätta vinster från annan brottslighet.
 - ❑ Kriminell verksamhet i form av hälericentraler, illegala spel- eller svartklubbar, bordeller eller mötesplats för kriminella kan döljas i ett företags lokaler.
 - ❑ Företag kan generera egna svarta vinster genom storskaligt svartarbete eller andra ekobrott inom ramen för en löpande legal verksamhet.
- Finns risk för korruption och otillåten påverkan?
 - Finns risk för penningtvätt?
 - Finns risk för investeringar av tidigare brottsvinster?
 - Finns risk för att kommunen stödjer oseriösa och eller kriminella företag och personer?
 - Kan den Ni pratar affären, verksamheten eller är det en målvakt/bulvan som frontar företaget? Vem är det kommunen egentligen gör affärer med?

Fråga från en journalist

Har kommuner någon skyldighet att ha kundkännedom om sina tänkta affärspartners? Och i så fall vad?

Vi har ett aktuellt fall där en kommun har **sålt mark till en mellanhand och att den slutliga köparen är ett företag från ett annat land**, vilket avslöjades några månader efter att man slöt ett avtal med mellanhanden.

Vad vi förstår har kommunen ingen kunskap om sin affärspartner, varken mellanhanden eller den riktiga köparen. När vi själva på tidningen gör efterforskningar hittar vi väldigt få uppgifter om företaget.

Nu funderar vi på om det på något sätt är problematiskt från kommunens sida?

Kommuner har unika möjligheter att förebygga ekobrott

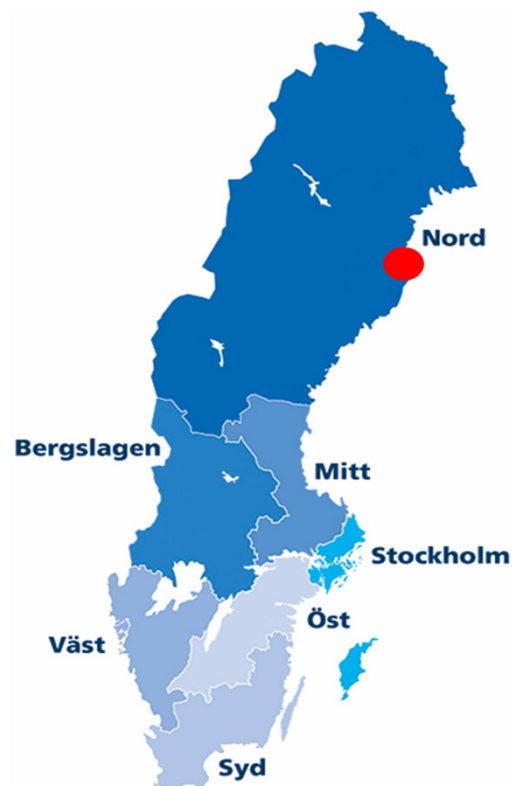
För att stoppa och förebygga ekonomisk brottslighet behöver samhället agera på alla nivåer. Det är genom att kombinera vår kunskap och de verktyg vi har tillgång till som vi kan förebygga ekonomisk brottslighet på bästa sätt.

Här har kommunerna en nyckelroll.

Det är kommunerna som är närmast individerna, som har lokalkännedom och som på ett tidigt stadium kan upptäcka ekonomisk brottslighet.

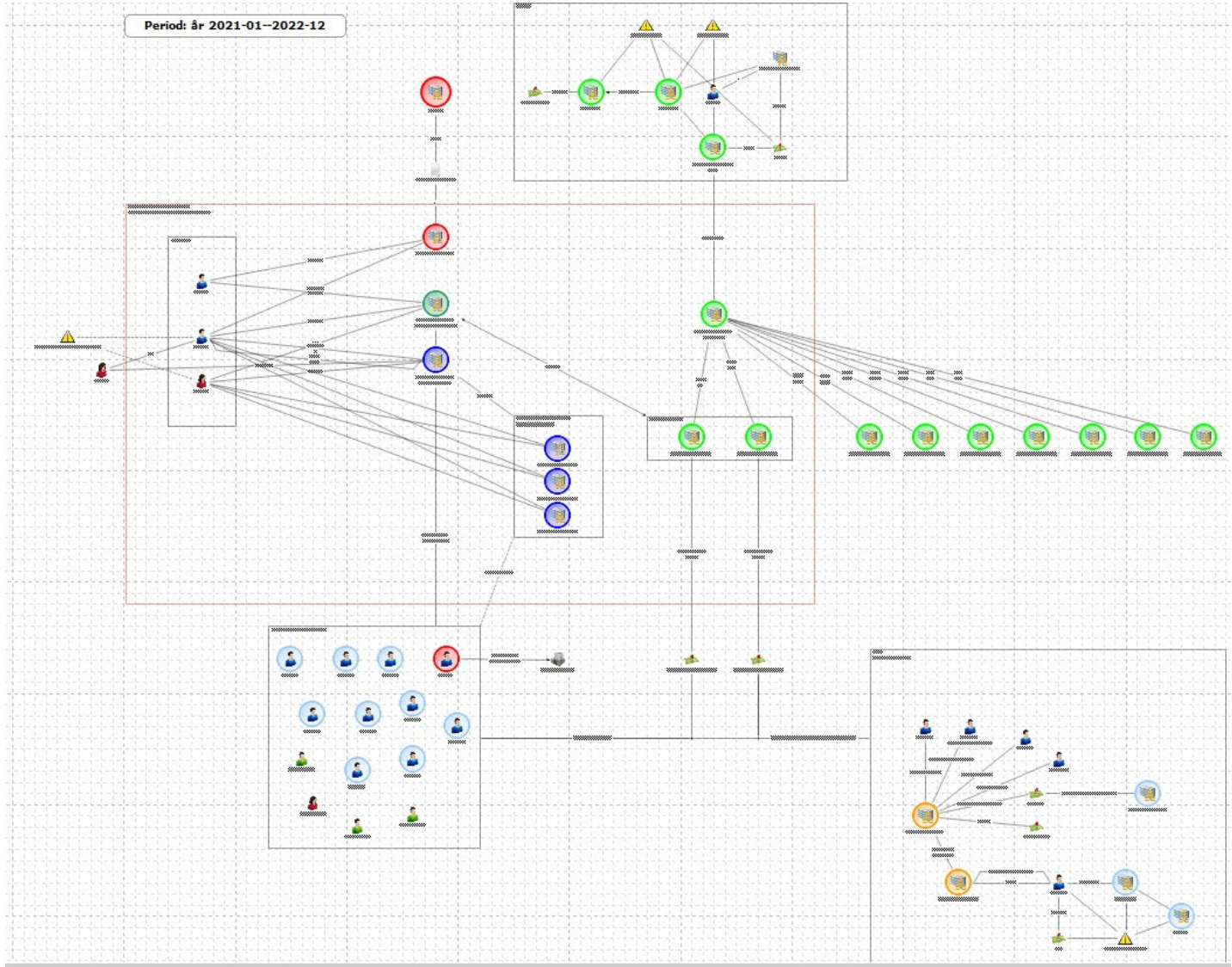
Kommunerna har också tillgång till flera viktiga verktyg för att förhindra och förebygga den ekonomiska brottsligheten som andra myndigheter saknar.

Exempel arbetslivskriminalitet i region nord

Mindre kommuner och orter nära större etableringar blir attraktiva för oseriösa aktörer

Tips : ”Det är stökigt på byggarbetsplatsen på orten X”

Myndighetsgemensam kontroll

Resultat vid arbetsplatskontrollen

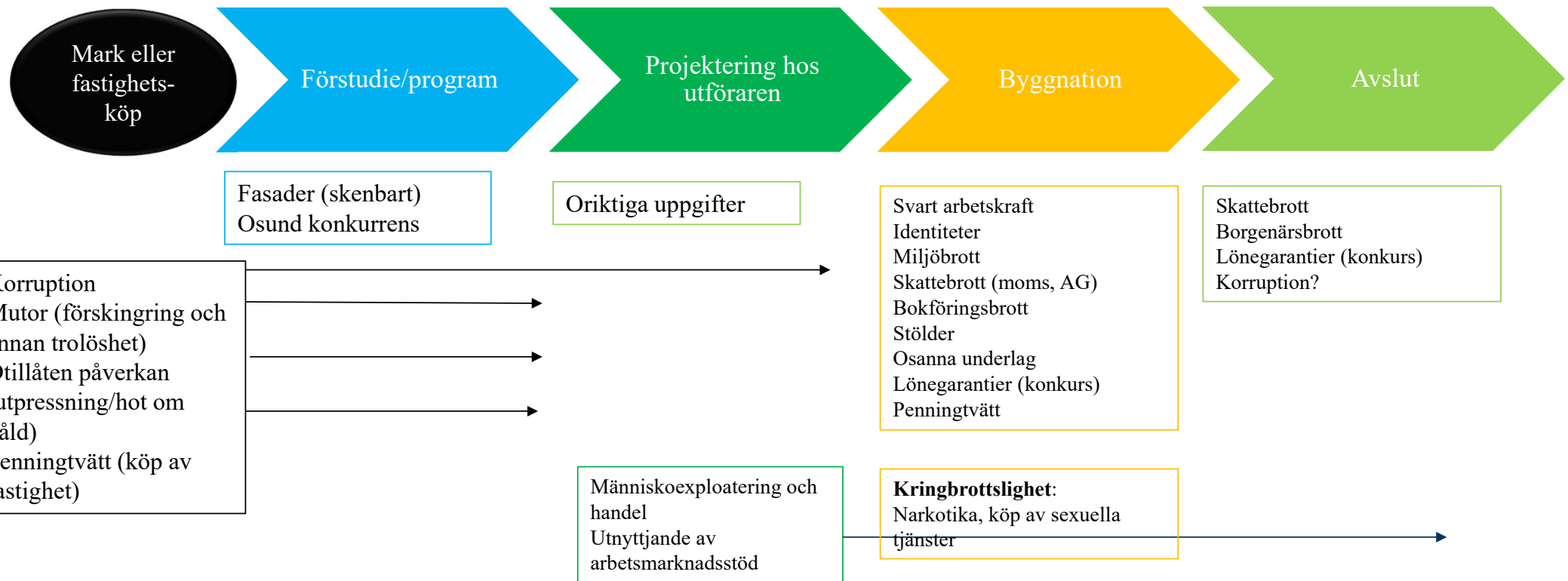
- En person som saknade rätt att arbeta i Sverige påträffas.
- Person med utvisningsbeslut påträffas.
- Arbetstider kunde inte redovisas.
- Stora brister kring byggställningar.
- Fallskydd saknades.
- Personer på plats fanns inte inskrivna i personalliggaren.

Effekter

- Företrädaren för byggbolaget dömdes i hovrätten för brott mot utlänningslagen.
- Byggbolaget påfördes en särskild avgift för brott mot utlänningslagen.
- Företrädaren för en ue till byggbolaget som hade näringsförbud dömdes till fängelse för överträdelse av näringsförbud.
- 3 företrädare misstänkta för grova skattebrott.
- Utbetalningar på ca 20 miljoner kronor från Länsstyrelsen har stoppats.
- Flera kommuner har avbrutit samarbetet med aktören.

Risker för olika brott i ett projekt

Se till att du vet vem du gör affärer med!

- Vem är personen/personerna bakom företaget som vill köpa fastigheten eller marken?
 - *Ta reda på fakta om den formella köparen och ägarna bakom företaget*
 - *Ta reda på fakta om företaget*
- Hur finansieras affären? Var kommer pengarna ifrån? Har köparen råd att genomföra affären?
- Vad ska köparen använda fastigheten eller marken till? Vem ska använda fastigheten eller marken?

Det känns inte bra.....

- Vid upphandling, vid affärer så framkommer ibland känslan av att ”det känns inte bra”.
- Den känslan som Du har bygger på att den Du gör affären med har ett avvikande beteende. Du reagerar på något i svaren, något i agerandet stämmer inte.
- Känns det inte bra, fundera på vad Du faktiskt reagerat på.

**Våga ställa kritiska frågor om affären!
Ställ kritiska frågor till dess ni fått tillfredsställande svar!**

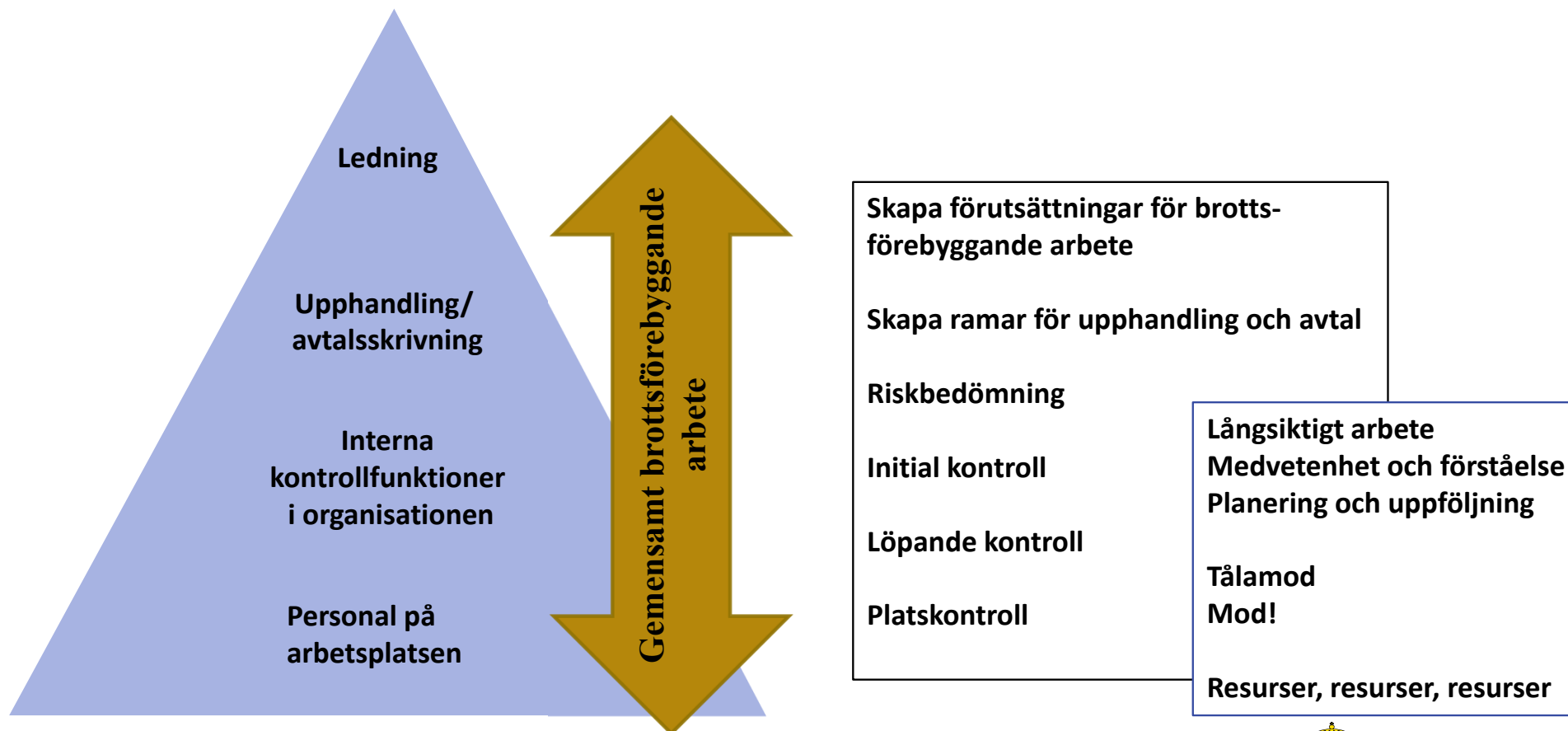
BEHOV AV FÖRFLYTTNING FRÅN TILLIT TILL KONTROLL!

Tillitsbaserat arbetssätt som bygger på antagandet att ”alla vill göra rätt för sig”.

Kontroll är fint för det visar att vi värnar om våra gemensamma medel och välfärd.

Framgångsfaktorer – genomsyra

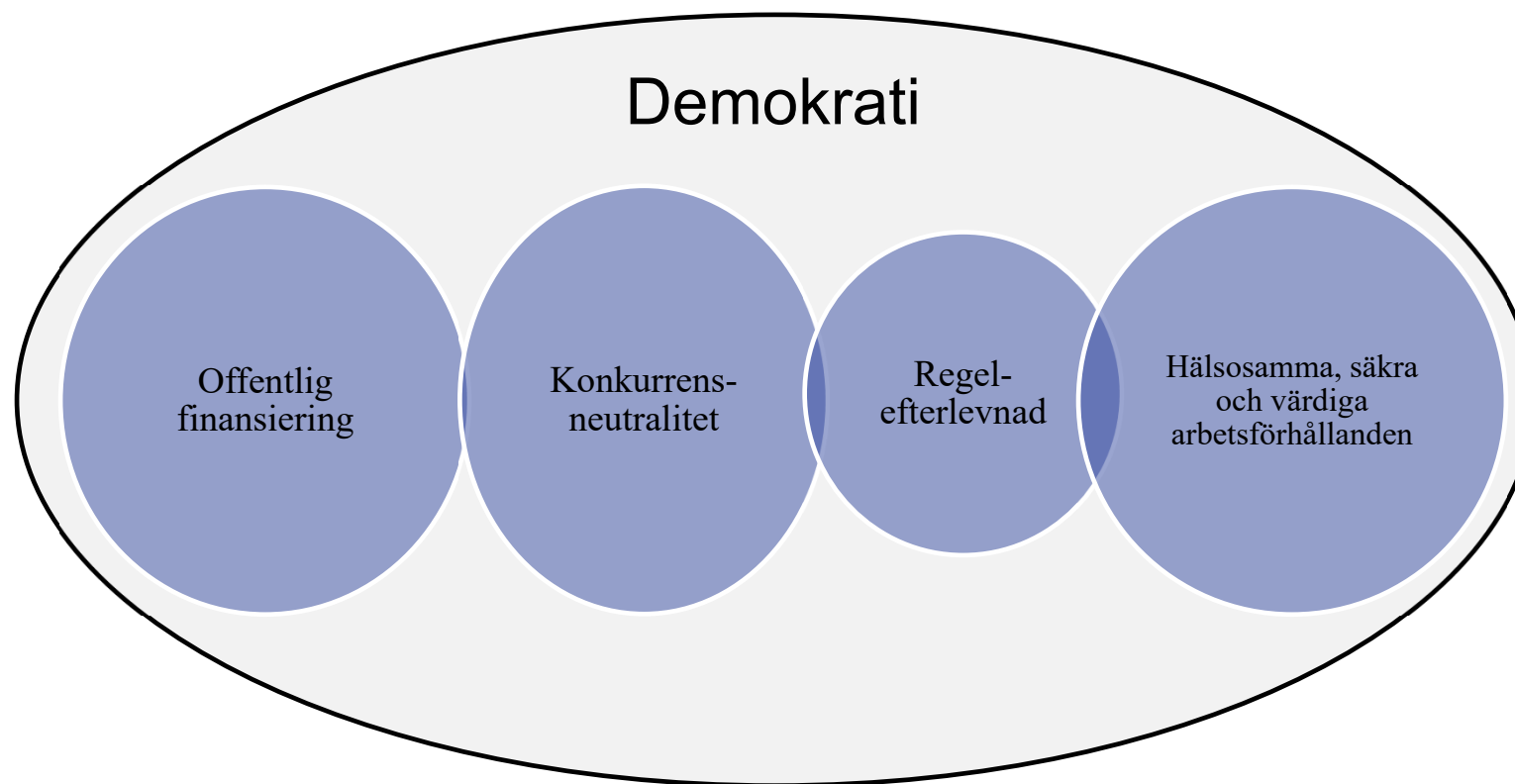
Framgångsfaktorer:

- Tydliga avtalsvillkor
- Riskbedömning
- Kontroller före och löpande
- Fördjupade kontroller

- Ställ krav i upphandlingar och avtal som säkerställer sund konkurrens t.ex. sociala och arbetsrättsliga villkor
- Tydliggör påföljder vid avtalsbrott
- Följ löpande upp avtalsvillkor och utför arbetsplatsbesök
- Agera vid avtalsbrott

Gemensamma skyddsvärden i samhället

Lämna tips

www.ekobrottsmyndigheten.se

www.polisen.se

Tack för idag!

Arbetslivskriminalitet, upphandling

Anna Lundström (Umeå)

Brottsförebyggande specialist

anna.lundstrom@ekobrottsmyndigheten.se

010-562 98 08

Vill du veta mera om hur du kan förebygga ekobrott? Läs mera på myndighetens externa webbsida:

www.ebm.se/bf

Du hittar EBM:s ”Vägledningen Förebygg arbetslivskriminalitet genom upphandling” och vår uppdaterade checklista ”Vet du vem du gör affärer med?” och ”Varningssignaler kopplade till målvakter” framtagen av samordningsfunktionen mot penningtvätt och finansiering av terrorism via vår hemsida eller direkt via länkarna nedan:

<https://www.ekobrottsmyndigheten.se/forebygg-arbetslivskriminalitet/>

<https://www.ekobrottsmyndigheten.se/checklista-undvik-oseriosa-aktorer/>

<https://www.ekobrottsmyndigheten.se/wp-content/uploads/2022/11/informationsfolder-malvakter.pdf>